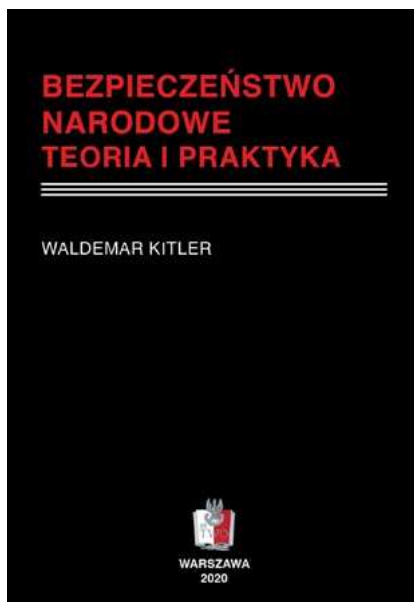

DZIAŁANIA ANTYTERRORYSTYCZNE W SYSTEMIE BEZPIECZEŃSTWA NARODOWEGO

Pakiet 2 książki

ISBN 978-83-68170-61-0 (PDF)

Waldemar Kitler

BEZPIECZEŃSTWO
NARODOWE
TEORIA I PRAKTYKA

Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej

WARSZAWA
2020

Recenzenci:

Prof. dr hab. inż. Maciej Marszałek, Akademia Sztuki Wojennej
Prof. dr hab. Bogusław Pacek, Uniwersytet Jagielloński

Korekta:

Małgorzata Czerwińska

Redakcja:

dr Zbigniew Moszumański

Projekt okładki:

Towarzystwo Wiedzy Obronnej

© Copyright by Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej, 2020

© Copyright by Waldemar Kitler, 2020

Wydanie I

Publikacja współfinansowana ze środków Towarzystwa Wiedzy Obronnej
i środków własnych Autora.

Wydawca:

Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej
ul. 11 Listopada 17/19, 03-446 Warszawa
www.two.edu.pl
e-mail: kontakt@two.edu.pl

Wydawnictwo Towarzystwa Wiedzy Obronnej znajduje się w wykazie
wydawnictw publikujących recenzowane publikacje naukowe, sporządzonym
przez MNiSzW: poz. 652, poziom I – 80 punktów.

Opracowanie graficzne:

IDEAPRESS Sp. z o.o. Anna Skowrońska

Skład:

IDEAPRESS Sp. z o.o. Katarzyna Pogrzebska

Spis treści

Wstęp	5
Wykaz skrótów	10
1. Bezpieczeństwo narodowe	11
1.1. Państwo, naród – wzajemne relacje i związki z bezpieczeństwem	11
1.2. Bezpieczeństwo jako dziedzina wiedzy i praktyki	20
1.2.1. Pojęcie bezpieczeństwa narodowego (bezpieczeństwa państwa).....	20
1.2.2. Bezpieczeństwo narodowe a bezpieczeństwo państwa.....	29
1.2.3. Bezpieczeństwo wewnętrzne a bezpieczeństwo zewnątrzne państwa	34
1.2.4. Dziedziny bezpieczeństwa narodowego	41
1.2.4. Bezpieczeństwo jako dziedzina naukowa.....	73
1.3. Polityka bezpieczeństwa narodowego.....	81
1.4. Strategia bezpieczeństwa narodowego.....	90
2. Uwarunkowania bezpieczeństwa narodowego.....	95
2.1. Funkcje państwa w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego	95
2.2. Podstawy bezpieczeństwa narodowego.....	103
2.2.1. Pojęcie wartości narodowych	104
2.2.2. Potrzeby narodowe	106
2.2.3. Interesy narodowe, racja stanu	112
2.2.4. Misja, cele i zadania w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego	119
2.3. Typologia uwarunkowań bezpieczeństwa narodowego	133
2.3.1. Uwarunkowania materialno-energetyczne	135
2.3.2. Uwarunkowania społeczne.....	135
2.3.3. Uwarunkowania kulturowe	137
2.4. Środki i narzędzia bezpieczeństwa narodowego	140
2.4.1. Środki bezpieczeństwa narodowego	141
2.4.2. Narzędzia bezpieczeństwa narodowego.....	146
2.5. Siła (potęga) narodowa	149

3. System bezpieczeństwa narodowego.....	163
3.1. Pojęcie i istota systemu	163
3.2. Pojęcie i istota systemu bezpieczeństwa narodowego	170
3.3. Koncepcja systemu bezpieczeństwa narodowego	176
3.4. System kierowania bezpieczeństwem narodowym	185
3.5. Podsystemy wykonawcze	199
3.5.1. System obronny państwa (SOP).....	200
3.5.2. Systemy ochronne	228
3.5.3. Systemy społeczne	258
3.5.4. Systemy gospodarcze	264
Zakończenie	271
Bibliografia	273

Wstęp

Nie ma na świecie państwa, które dawałoby gwarancję pełnego lub przynajmniej dostatecznego zabezpieczenia potrzeb w zakresie bezpieczeństwa. Nie istnieje też organizacja zbiorowego i kolektywnego bezpieczeństwa, która sprostałaby takiemu wyzwaniu. Jednak nikt nie rezygnuje z dokładania starań na rzecz doskonalenia się w tym zakresie, a państwa i organizacje międzynarodowe, jako swego rodzaju „podmioty uczące się”, stale poszukują nowych rozwiązań. Problem polega jednak na tym, że bezpieczeństwo to słowo, które współcześnie jest często, jeśli nie bardzo często, wymieniane i odnawiane na różne sposoby, z punktu widzenia niemal wszystkich dziedzin ludzkiej działalności. Jego znaczenie jest tak rozległe, że bliżej nieokreślone nie może stanowić przedmiotu rzeczowej dyskusji tak w środowisku naukowym, jak i wśród praktyków.

Tradycyjnie bezpieczeństwo kojarzone jest zazwyczaj z bezpieczeństwem państwa jako instytucji politycznej, terytorialnej, prawnej, społecznej i przymusowej lub jego różnymi odmianami (dziedzinami), np.: bezpieczeństwem politycznym, militarnym, publicznym, wewnętrznym, kulturowym, informacyjnym i cyberbezpieczeństwem. Tak pojmowane bezpieczeństwo sprowadza się do zabezpieczenia przed wszelkim naruszeniem i utratą dóbr takich jak suwerenność, niepodległość, integralność terytorialna, nienaruszalność granic lub ład wewnętrzny i porządek konstytucyjny w państwie.

Jednak już od kilku dziesięcioleci w demokratycznych państwach prawnych domenę tradycyjnych działań w zakresie bezpieczeństwa

państwa zaczyna wypełniać troska o ochronę dóbr bliskich jednostkom i różnym grupom społecznym (formalnym i nieformalnym). Działania te obejmują zabiegi na rzecz ochrony praw i wolności człowieka i obywatela, dziedzictwa kulturowego, tożsamości narodowej, zwyczajów i obyczajów danej społeczności, ochrony własności prywatnej, zapewnienia wolności od niedostatku, spokoju, wygody, jakości życia w wymiarze materialnym i intelektualnym oraz wolności przed zagrożeniami życia, zdrowia, mienia i środowiska. Dąży się do zapewnienia harmonii w środowisku społecznym, solidarności i spójności społecznej, odpowiedniej jakości życia, warunków pracy i wypoczynku, intymności i prywatności, nietykalności cielesnej, empatii, ochrony i opieki, wsparcia w potrzebie, wolności sumienia i wyznania, wolności seksualnej i obyczajności, sprawiedliwości, swobody, szacunku i zaspokojenia potrzeb egzystencjalnych.

Trzy najważniejsze podmioty, tj. jednostka, grupa społeczna i państwo, wyznaczają domenę współczesnego bezpieczeństwa demokratycznego państwa prawa (szerzej: bezpieczeństwa narodowego). Nie ma chyba wątpliwości co do tego, że każde państwo, bez względu na jego ustrój, formę i typ, chroni, na ile może, swoją suwerenną władzę, podległą tej władzy ludność oraz terytorium. Nie każde jednak państwo jest w stanie podjąć odpowiednie działania, a wiele z nich nie stara się nawet o to, by objąć ochroną jednostki i grupy społeczne, zapewniając im tym samym prawa, i wolności oraz umożliwiając zaspokojenie ich potrzeb. Państwa autorytarne, anokratyczne i totalitarne odrzucają demokratyczny udział obywateli i grup społecznych w rządzeniu, kontrolując ich zachowania, zmuszają do stosowania się do nakazów jednej ideologii i nieomyślnej władzy. Społeczeństwo pozbawione możliwości realizacji swoich praw i wolności nie może się czuć bezpiecznie w swoim państwie. Nie może zatem być traktowane jako podmiot bezpieczeństwa państwa. W systemach niedemokratycznych podmiotem bezpieczeństwa jest osoba lub grupa osób sprawująca władzę, która chroni swoją suwerenność, terytorium i ludność, ale tylko w takim zakresie, w jakim konieczne jest to dla utrzymania się przy władzy i w celu jej poszerzenia. W takim państwie zapewnia się bezpieczeństwo w klasycznym tego wyrażenia znaczeniu (bezpieczeństwo państwa), ale nie bezpieczeństwo narodowe (bezpieczeństwo narodu), które jest

pojmowane o wiele szerzej. Z tego też m.in. względu autor odróżnia bezpieczeństwo państwa od bezpieczeństwa narodowego, uznając, że to pierwsze jest zakresowo węższe aniżeli drugie.

Bezpieczeństwo narodowe, ściślej bezpieczeństwo państwa, współcześnie nie jest związane wyłącznie z zagrożeniami polityczno-militarnymi, lecz również z zapewnieniem wolności od wyzwań i zagrożeń w różnych dziedzinach funkcjonowania narodu (państwa). Z tego też względu w niniejszej publikacji wiele uwagi poświęcono pojęciu i istocie bezpieczeństwa narodowego, w tym bezpieczeństwu państwa, różnym jego dziedzinom i sposobom organizowania się w celu realizacji misji i zadań w tym zakresie.

Organizowanie się państw w celu realizacji misji z zakresu bezpieczeństwa narodowego jest procesem nigdy się niekończącym. Dążenie do modelu idealnego jest wyzwaniem, któremu nie jest w stanie sprostać żadne z państw, choć wiele z nich podejmuje w tym zakresie wysiłek godny uwagi, wprowadzając wiele innowacyjnych rozwiązań. W niniejszej monografii Czytelnik zapozna się z uogólnionym modelem bezpieczeństwa narodowego opracowanym na podstawie polskich rozwiązań organizacyjnych i poglądów teoretycznych, wsparty praktycznymi doświadczeniami innych państw. Tak się bowiem los układał, że pierwszym państwem, którego rozwiązaniom autor poświęcił najwięcej uwagi, była nie Polska, a Francja¹. W swoim dotychczasowym dorobku autor główną uwagę poświęca zagadnieniom organizacji państwa polskiego na rzecz realizacji celów bezpieczeństwa, korzystając przy tym, na zasadzie analizy porównawczej, z dorobku innych państw. Niniejsza publikacja stanowi syntezę dotychczasowego dorobku, który dotyczy ogólnosystemowych zagadnień organizacji państwa w dziedzinie bezpieczeństwa narodowego, w tym bezpieczeństwa państwa. Nie jest to jednak opis obecnej sytuacji, lecz wyjaśnienie istoty poruszanej materii, uogólnienie tego, co jest wspólne dla szeregu zjawisk w przedmiotowej dziedzinie. Jest w końcu modelem świata rzeczy, zjawisk i stanów rzeczy, które zachodzą w rzeczywistości, lecz nadal nie znajdują dostatecznego opisu w nauce. Autor ma nadzieję, że chociaż w niewielkim stopniu przysłużył się do wykrycia

---

¹ W. Kitler, *Obrona narodowa Francji*, Toruń 1997, ss. 206.

obiektywnych, powtarzalnych związków przyczynowych między zjawiskami składającymi się na naturę bezpieczeństwa narodowego.

Zasadniczym celem niniejszej monografii jest usystematyzowanie wiedzy o pojęciu i organizacji bezpieczeństwa narodowego, określenie kierunków jego rozwoju oraz przedstawienie modelu, który odpowiadałby współczesnym uwarunkowaniom bezpieczeństwa w jego najistotniejszym obszarze, jakim jest zapewnienie wolnych od wszelkich zakłóceń (wyzwań i zagrożeń) warunków bytu i rozwoju narodowego, z przeciwstawieniem się tym zakłóceniom i ich skutkom włącznie. Cel publikacji wskazuje na teoretyczną, praktyczną i dydaktyczną jej użyteczność. Z tego też względu autor wyraża nadzieję, że znajdzie ona swoje miejsce w całokształcie dorobku nauk o bezpieczeństwie, jako wkład w poszerzenie wiedzy o przedmiocie badań i zainspiruje innych badaczy do poszerzania wiedzy o ogólnie potraktowanych w pracy problemach szczegółowych, a także umożliwi doskonalenie działalności uczelni i instytucji naukowych zajmujących się tak ważną dziedziną funkcjonowania państwa i narodu.

Praktyka oczekuje wiele od nauki. Nawet najbardziej zatwardziali pragmatycy chętnie sięgają do wiedzy naukowej. Ważne jest więc, by osoba korzystająca z dorobku nauki posiadała zdolność odróżniania uproszczonej, z konieczności, natury modeli naukowych od rzeczywistych rozwiązań. W nauce chodzi między innymi o czystość wykładu danej teorii, m.in. o poprawność semantyczną i logiczną oraz konsekwencję wywodów. W praktyce zaś nazwy pewnych zjawisk od dawna już są sprzeczne z ich obecnym znaczeniem semantycznym lub znaczeniem treści, których dotyczy. Całościowe zobrazowanie materii bezpieczeństwa narodowego wymagało odpowiedniego podziału monografii. Z tego powodu w niniejszej pracy w trzech rozdziałach zaprezentowane zostały zagadnienia dotyczące pojęcia bezpieczeństwa narodowego, jego uwarunkowań i organizacji.

Pierwszy rozdział poświęcono ustaleniom terminologicznym, poczynając od opisu wzajemnych relacji między państwem a narodem, omówienia pojęcia bezpieczeństwa narodowego i głównych dziedzin w tym zakresie, a także zaprezentowania stanowiska autora na temat bezpieczeństwa jako dziedziny nauki. Rozdział wieńczy ustalenia dotyczące pojęć polityki oraz strategii bezpieczeństwa narodowego.

Kolejny rozdział dotyczy uwarunkowań bezpieczeństwa narodowego. Omówiono w nim funkcje państwa w dziedzinie bezpieczeństwa, wskazując zakres wartości, potrzeb i interesów narodowych, dając tym sposobem podstawy do ustalenia misji, celów i zadań państwa w tym zakresie. Kolejne części rozdziału poświęcono zagadnieniom typologii i treści uwarunkowań bezpieczeństwa narodowego, by na końcu wskazać na naturę i podstawy siły narodowej (potęgi państwa).

W trzecim rozdziale zaprezentowano ogólne założenia organizacji państwa w celu realizacji jego misji i funkcji w dziedzinie bezpieczeństwa, włączając w to zadania innych podmiotów, m.in. samorządu terytorialnego, przedsiębiorców, organizacji społecznych i obywateli. Autor definiuje system bezpieczeństwa narodowego na tle ogólnego pojęcia systemu, przedstawia jego koncepcję, poświęcając wiele uwagi zagadnieniom kierowania i sferze wykonawczej.

Autor wyraża nadzieję, że praca znajdzie swoje zastosowanie w działalności praktycznej i posłuży za wskazówkę w działalności organizatorskiej na rzecz uporządkowania organizacji bezpieczeństwa narodowego, a także wskaże na kierunki i sposoby jej doskonalenia, głównie po to, by państwo realizowało się jako wielka organizacja społeczna, w którym bezpieczeństwo jest rzeczą nadrzędną wobec innych, by nad całokształtem działań prawnych i organizatorskich dominował zrównoważony interes bezpieczeństwa państwa, jednostki i całego społeczeństwa. Wielką nadzieję autor pokłada również w użyteczności dydaktycznej niniejszej rozprawy. Okazywane zainteresowanie na opublikowane dotychczas prace samodzielne lub wraz z innymi autorami przekonują o ogromnym zapotrzebowaniu placówek dydaktycznych na tego typu źródła wiedzy naukowej.

Serdeczne podziękowania autor kieruje do recenzentów wydawniczych niniejszej książki – Profesorów: Macieja Marszałka i Bogusława Packa za krytyczne i życzliwe recenzje.

Wszelkie słabości tej pracy wynikają jedynie z winy autora.

Wykaz skrótów

- ang. w języku angielskim
- AON Akademia Obrony Narodowej w Warszawie
- art. artykuł
- dz.cyt. dzieło cytowane
- Dz.U. Dziennik Ustaw
- Dz.Urz. UE Dziennik Urzędowy Unii Europejskiej
- etc. *et cetera*
- ew. ewentualnie
- franc. w języku francuskim
- itd. i tak dalej
- itp. i tym podobny (-a, -e)
- kier. nauk. kierownik naukowy
- łac. w języku łacińskim
- m.in. między innymi
- NATO *North Atlantic Treaty Organization*
- np. na przykład
- nr numer
- por. porównaj
- poz. pozycja
- Protokół I Protokół dodatkowy do Konwencji genewskich z 12 sierpnia 1949 r., dotyczący ochrony ofiar międzynarodowych konfliktów zbrojnych (Protokół I), sporządzony w Genewie dnia 8 czerwca 1977 r., Dz.U. 1992, nr 41, poz. 175

- przekł. przekład
- r. rok
- red. redakcja
- rozdz. rozdział
- ryc. rycina
- s. strona (-y)
- SBN system bezpieczeństwa narodowego
- SKBN system kierowania bezpieczeństwem narodowym
- t.j. tekst jednolity
- tj. to jest
- tłum. przetłumaczył (-a)
- tzn. to znaczy
- tzw. tak zwany (-a, -e)
- tys. tysiąc (-e, -y)
- UE Unia Europejska
- USA Stany Zjednoczone Ameryki
- ust. ustęp
- ww. wyżej wymieniony (-a, -e)
- z. zeszyt
- z późn. zm. z późniejszymi zmianami
- zob. zobacz